

Asia: Oikeusministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain muuttamisesta.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiasta ja toteaa kohteliaimmin seuraavaa:

1. Onko naisiin kohdistuvan väkivallan raportojalle mielestänne tarvetta?

Kyllä on. ETKL pitää tärkeänä, että Suomi ryhtyy GREVIOn suositusten mukaisiin toimiin riippumattomasta toimielimestä Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toimeenpanon seurantaan ja arviointiin.

On hyvä huomata, että raportojan toimi on erityisen tärkeää Suomen kaltaisessa maassa, joissa naisten asema on jo monella tavalla hyvä. Silloin edelleen olemassa oleva naisiin kohdistuva rakenteellinen väkivalta jää helpommin piiloon ja tulee usein vähätellyksi.

Naisiin kohdistuvan väkivallan raportojan tulisi olla itsenäinen toimija. On monesta näkökulmasta järkevää, että raportojan sijoituspaikkaa on mietitty liitettäväksi jo olemassa olevaan rakenteeseen. Nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä raportojan tehtävä ei kuitenkaan ole itsenäinen, vaan siitä tulisi osa yhdenvertaisuusvaltuutetun laajaa toimenkuvaa. Esityksessä sanotaan, että naisiin kohdistuvan väkivallan seurannan ja raportoinnin järjestäminen edellyttää ainakin yhden uuden viran perustamista. Varatulla taloudellisella resurssilla voitaisiin siis palkata henkilö, joka tekee seurantaa ja tuottaa tietoa, mutta hän toimisi alaisena yhdenvertaisuusvaltuutetulle, joka antaa aiheeseen liittyvät raportit ja lausunnot. Väistämättä tulee mieleen analogia väkivaltaa tai sen uhkaa kokevien toimijuuteen, joka on kapea, toisen henkilön vallan määrittelemä – hänellä ei ole sitä valtaa, mikä hänelle kuuluu.

Parempi vaihtoehto olisi, että valtuutettu ja raportoiija olisivat itsenäisiä, toisiaan tukevia toimijoita, jotka jakaisivat hallinnollisen tuen resurssit. Tämä voisi olla ideaali ratkaisu laajemminkin ihmisoikeuksiin liittyvien valtuutettujen ja raportojien osalta, mutta tässä esityksessä sitä voisi soveltaa jo yhdenvertaisuusvaltuutetun ja naisiin kohdistuvan raportojan osalta tehtävään hallinnolliseen järjestelyyn.

2. Onko teillä huomioita koskien naisiin kohdistuvan väkivallan raportojan tehtäviä?

ETKL kannattaa esityksessä määriteltyjä tehtäviä. On tärkeää, että raportoiija seuraa naisiin kohdistuvan väkivallan uhrien oikeuksien toteutumista ja kansainvälisten velvoitteiden toteutumista laajasti yli sektoreiden rajojen – ja tekee näiden pohjalta ehdotuksia ja suosituksia, tuo havaintojaan esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa ja raportoi havainnoistaan suoraan päätöksentekijöille. Olemme samaa mieltä myös siitä, että raportojan ei ole syytä antaa oikeudellista apua tai neuvontaa yksittäisissä tapauksissa.

3. Esityksen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana tehtävän hoitamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei olisi oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja. Ovatko esitetyt tiedonsaantioikeudet mielestänne riittäviä?

Jos katsotte, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla oikeus saada myös salassa pidettäviä tietoja raportoijan tehtävän hoitamiseksi, mitä tietoja ja miltä viranomaiselta tai muulta taholta yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi mielestänne saada? Entä mihin tarkoitukseen salassa pidettäviä tietoja tarvittaisiin?

Vaikka raportoija ei anna oikeudellista apua tai neuvontaa yksittäisissä tapauksissa, on olennaista, että raportoijalla on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja. Istanbulin sopimuksen tavoitteena on ennaltaehkäistä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa sekä varmistaa, että saatavilla on asianmukaiset tukipalvelut ja oikeusturva. Tämän toteutumista ei pysty seuraamaan ilman salassa pidettävien tietojen kautta kertyvää kokonaiskuvaa. Raportoijalla on oltava mahdollisuus tarkastella rakenteellisen tason ratkaisujen vaikutusta väkivaltaa kokeneiden ihmisten elämään voidakseen vetää johtopäätöksiä siitä, toteutuvatko uhrien oikeudet ja kansainväliset velvoitteet. Tämä konkretiataso on välttämätöntä nähdä ja tuoda esiin, ettei raportoijan rooli jää vain toimintaperiaatteiden eli eri toimijoiden suunnittelemien prosessien ja ohjeistusten tutkimisen tasolle.

Onni Westlundin alkuvuodesta tekemä selvitys¹ on surullinen esimerkki siitä, miten suositukset eivät vaikuta käytäntöihin: 2010-luvulla tehdyissä selvityksissä on esitetty yhteensä 141 toimenpide-ehdotusta lastensuojelun tilanteen parantamiseksi. Kokonaisuudessaan toimenpide-ehdotuksista on toteutunut 2, osittain 28 ja ei ollenkaan 111.

¹ <https://onniwestlund.fi/2021/02/13/lastensuojelua-koskevien-toimenpide-ehdotusten-toteutuminen/>

4. Muut huomiot esitysluonnoksesta

Kuten esityksessä todetaan, muissa Euroopan maissa ei vielä ole perustettu vastaavia naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtäviä. On hyvä, että Suomi on tässä edelläkävijä.

Tähän liittyen olisi syytä pohtia, olisiko mahdollista, että itsenäinen riippumaton viranomainen sijoittuu kansalaisjärjestön yhteyteen tai ainakin määriteltäisiin niin, että raportoija toimii tiiviissä yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. Suomessa lakiluonnoksen mukainen raportoijan tehtävän sijoitus ei ole ongelma, mutta kaikissa maissa ”riippumattomat viranomaiset” eivät oikeasti ole riippumattomia.

Viime vuosina Euroopassa on saanut jalansijaa vakava takapakki naisiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtautumisessa. Istanbulin sopimuksesta on jopa irtauduttu tai suunnitellaan sellaista. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on alettu tulkita perheen sisäiseksi ongelmaksi, ei ihmisoikeuksien loukkaukseksi. Se on johtanut naisten oikeuksien kaventumiseen ja perheväkivallan vähättelyyn jopa valtioiden tasolla. Istanbulin sopimuksen mukaisia periaatteita ja niiden toimeenpanoa peräänkuuluttavat järjestöt ja muut tahot ovat joutuneet ahtaalle, jopa uhatuiksi.

Suomi voisi uudella käytännöllä toimia tässä tärkeänä esimerkkinä ja olla luomassa eurooppalaista käytäntöä, joka vahvistaisi aidosti riippumatonta Istanbulin sopimuksen toteutumisen seuranta.

Helsingissä 4.3.2021

Riitta Särkelä
pääsihteeri
Ensi- ja turvakotien liitto ry

Sari Laaksonen
kehitysjohtaja